

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نظارت و راهنمای آموزش

مدیران، معاونین آموزشی، سرگروه های آموزشی

دی ماه ۹۰

اداره تکنولوژی و گروه های آموزشی متوسطه

اداره کل آموزش و پرورش خراسان رضوی

پیش آزمون

- ← مهم ترین وظیفه مدیر مدرسه و گروه های آموزشی از نظر شما چیست؟
- ← نظارت و راهنمایی آموزشی از چه نظر دارای اهمیت است؟
- ← نظارت آموزشی با ارزشیابی چه تفاوتی دارد؟
- ← مهم ترین مهارت ها و صلاحیت های یک ناظر آموزشی کدامند؟
- ← مراحل اجرای نظارت آموزشی کدامند؟
- ← راهکارهای پیشنهادی شما برای اجرای مؤثر و موفق نظارت آموزشی در مدرسه چیست؟

تفاوت نظارت بالینی و ارزشیابی معلم

- ارزشیابی با هدف **قضاوت و تصمیم گیری** درباره معلم انجام می شود اما نظارت با هدف **رشد و بالندگی حرفه ای** معلم صورت می گیرد
- در نظارت بالینی نتیجه تعامل بین ناظر و معلم **برد-برد** است و هر دو از آن سود می برند اما در ارزشیابی نتیجه **برد - باخت** است و منجر به قضاوت در مورد عملکرد معلم می شود..
- ارزشیابی با استفاده از **فرم های ارزشیابی** استاندارد صورت می گیرد اما نظارت بالینی با **معیار های شخصی** منحصر به هر معلم انجام می شود.
- در ارزشیابی فاصله بین ناظر و معلم حفظ می شود اما در نظارت بالینی **مرزی بین ناظر و معلم** وجود ندارد.

تعریف نظارت

❖ مقایسه و تطبیق میان آنچه هست با آنچه باید باشد.

هدف نظارت و راهنمایی آموزشی

➤ یادگیری حرفه ای معلمان

➤ تضمین کیفیت، بهبود کیفیت یادگیری دانش آموزان

شاخص های نظارت و راهنمایی آموزش (فرایند یاددهی-یادگیری)

➤ فعالیت های **کاوشگری** در کلاس

➤ هم اندیشی، **کارتیمی**، گفتگو و ...

➤ **دست ورزی**، انجام دادن، مهارت، ساخت و تولید

➤ بهره گیری از **فناوری های نوین**

➤ ایجاد فرصت **خودارزیابی**

➤ بهره گیری از **ارزشیابی فرایندی** (در فرایند یادگیری) و ارائه بازخوردهای مؤثر

➤ برقراری ارتباط مفاهیم با **زندگی** (ارزشها و ...)

➤ بهره گیری از **ارزشیابی عملکردی**

➤ تعیین **تکالیف** تمرینی و توسعه ای

روش های نظارت و راهنمایی (عمومی)

➤ **خود نظارتی** (خودکنترلی – خود راهبری) توسط معلمان

➤ **نظارت بیرونی** (معلم همتا، مدیر، معاون آموزشی، گروه های آموزشی)

نظارت بیرونی

۱. مشاهده از طریق **چک لیست** بر اساس شاخص های استاندارد فرایند یاددهی - یادگیری
۲. بررسی تکالیف و **پژوهش های دانش آموزان** (پروژه هدایت تحصیلی، دفترچه آزمایشگاه، مسابقات و جشنواره های علمی، هنری و ...)
۳. بررسی ابزارها و روش های **ارزشیابی فرایندی** و نتیجه محور
۴. مشارکت و نظارت بر فرایند **درسی پژوهی و اقدام پژوهی** معلمان
۶. **سنجش و ارزشیابی** مهارت های دانش آموزان (مهارت های تفکر و کارآفرینی و...)
۷. بهره گیری از روش های **سنجش و ارزشیابی استاندارد** در کنار آزمون های معلمان
۸. بهره گیری از **نتایج نظرخواهی ها** از دانش آموزان و اولیاء

چرا معلمان عموماً به نظارت آموزشی روی خوشی نشان نمی دهند؟

- نظارت آموزشی به طور سنتی نظارت همراه با قضاوت و ارزشیابی معلم بوده است.
- نظارت آموزشی بر مبنای ضعف معلم بنا شده است و نه با نگاه به رشد معلم.
- نظارت آموزشی نیاز ناظر بوده است و نه نیاز معلم.
- هدف و چگونگی برنامه نظارت از قبل برای معلم روشن نیست.
- نظارت منجر به تغییر موثری در فرایند جاری در کلاس درس نمی شود.
- نظارت امری موردی و مقطعی است و تداوم نمی یابد. (در فرهنگ مدرسه جایی ندارد).

تعاریف نظارت و راهنمایی آموزشی

یک همکاری حرفه ای **هدفمند**، دارای **نظام** و **مستمر** بین راهنمای آموزشی و معلم است که با هدف **رشد حرفه ای** معلم و ارتقای **فرایند یاددهی-یادگیری** در کلاس درس انجام می گیرد.

اهداف برنامه نظارت و راهنمایی آموزشی

- ۱- احیای نقش نظارتی مدیران و معاونین آموزشی
- ۲- کمک به معلم جهت دریافت بازخورد از تدریس خود از طرف شخص دیگر
- ۳- کمک به معلم جهت بهبود فرآیند آموزشی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان
- ۴- کمک به معلم در ایجاد نگرش مثبت رشد مداوم حرفه ای خود
- ۵- تشخیص و حل مسائل در فرآیند یاددهی- یادگیری
- ۶- ارتقای مهارت های تدریس

مهارتهای یک ناظر و راهنمای آموزشی

- ۱- اعتماد سازی و برقراری ارتباط مثبت و موثر
- ۲- شناخت نظام باورها و نگرشهای معلم و استفاده از آنها
- ۳- تفکر، پژوهش و بازاندیشی مستمر در فرایند تدریس
- ۴- توانایی جمع آوری اطلاعات نظام دار
- ۵- تفسیر و به کارگیری داده های حاصل از مشاهده
- ۶- ایجاد فضای همکاری، کار گروهی و رشد مستمر

روش های نظارت و راهنمایی آموزشی

- ◀ نظارت و راهنمایی آموزشی بالینی (مشاهده مستقیم رفتار معلم در کلاس درس)
- ◀ نظارت و راهنمایی همکار (نظارت همتا)
- ◀ نمایش تدریس
- ◀ تدریس مشترک
- ◀ تدریس موازی
- ◀ کمک به معلمان برای استفاده از ابزار و وسایل کمک آموزشی
- ◀ کمک به معلمان در حل مسأله
- ◀ کمک به معلمان در ارزشیابی صحیح دانش آموزان

نظارت و راهنمایی آموزشی بالینی

◀ گامهای نظارت بالینی

- ۱) ایجاد و برقراری ارتباط و هماهنگی اولیه
- ۲) گفتگوی قبل از مشاهده
- ۳) مشاهده
- ۴) تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصل از مشاهده
- ۵) جلسه پس از مشاهده
- ۶) تصمیم گیری مشترک نسبت به اصلاح و بهبود

نظارت و راهنمایی آموزشی بالینی

- (۱) ایجاد و برقراری ارتباط و هماهنگی اولیه
  - کسب اجازه از معلم برای نظارت بالینی
  - هماهنگی با مدیر مدرسه
  - بیان مختصر اهداف نظارت
  - تعیین زمان و مکان گفتگوی پیش از مشاهده
  - تعیین درس مورد نظر و تاکید بر طراحی و برنامه ریزی برای درس

نظارت و راهنمایی آموزشی بالینی

- (۲) جلسه پیش مشاهده
- بیان دلیل و هدف مشاهده
- کشف نظام باورهای معلم
- کاهش اضطراب معلم
- تاکید بر محرمانه بودن اطلاعات
- تعیین نقطه کانونی و محور مشاهده
- تعیین روش مشاهده (ابزار مشاهده، مکان نشستن ناظر و ...)
- تعیین زمان و مدت مشاهده
- تعیین انتظارات ناظر و معلم از یکدیگر
- تعیین زمان جلسه پس از مشاهده

نظارت و راهنمایی آموزشی بالینی

جلسه پیش مشاهده

(۱) طراحی آموزشی

- محتوا: در این جلسه تدریس، دانش آموزان چه چیزهایی یاد می گیرند؟
- فرایند: چه منابع و مواد آموزشی را در کلاس به کار می گیرید؟
- فرایند: چه فعالیت هایی برای آموزش محتوا در نظر گرفته اید؟
- چگونه فرایندها و فراورده های حاصل از آموزش (یادگیری) را در کلاس درس ارزشیابی می کنید؟

(۲) شناخت محیط کلاس:

- تعداد دانش آموزان، ویژگی ها و علایق ایشان
- فرهنگ و جو کلاس درس
- سبک مدیریت کلاس

نظارت و راهنمایی آموزشی بالینی

جلسه پیش مشاهده ←

۳) تمرکز بر فرایند مشاهده:

- آیا دغدغه یا چالش خاصی در تدریس دارید که بخواهید روی آن تمرکز کنم؟
- آیا دانش آموز خاصی در کلاس وجود دارد که لازم باشد چیزی درباره اش بدانم؟
- دوست دارید چه چیزی درباره فرآیند تدریس خود بدانید؟
- آیا حوزه خاص دیگری هست که بتوانم در آن به شما کمک کنم؟

نظارت و راهنمایی آموزشی بالینی

← (۳) مشاهده

- (۱) حضور در کلاس درس تنها به عنوان ناظر (مشاهده گر) بدون **مداخله** در فرایند آموزش.
- (۲) استفاده از چک لیست و فرم های نظارت با تمرکز بر محورهای توافق شده با معلم.
- (۳) تلاش جهت ایجاد جو آرام و اطمینان بخش برای معلم.
- (۴) استفاده از روش های مشاهده متنوع بر اساس تفاهم قبلی با معلم.
- (۵) ثبت تعامل بین دانش آموزان و بین معلم و دانش آموزان

۴۰ تجزیه و تحلیل اطلاعات

- شمار فراوانی رفتارهای مشاهده شده
- تعیین الگوهای مکرر رفتاری
- تفکیک رویدادهای مهم
- تعیین رفتارهایی که باید مشاهده می شدند ولی وجود نداشتند.
- تعیین رفتارهایی که دارای ارزش آموزشی نبودند ولی به دفعات مشاهده شدند.
- خود ارزیابی معلم از تدریس بر اساس فرمها یا پرسشنامه های ویژه

نظارت و راهنمایی آموزشی بالینی

• (۵) گفتگوی پس از مشاهده

- ارائه بازخورد به معلم بر اساس اطلاعات حاصل از مشاهده
- انتخاب رویکرد نظارتی مناسب با توجه به عملکرد معلم
- تعیین اقدامات لازم برای اصلاح برنامه طراحی شده از سوی معلم و ناظر

نظارت و راهنمایی آموزشی بالینی

جلسه پس مشاهده

- به طور کلی تدریس شما تا چه اندازه موفق بود؟ (خود ارزیابی)
- آیا دانش آموزان به اهدافی که از پیش مورد انتظار بود دست یافتند؟
- پاسخ و بازخورد دانش آموزان در فرایند ایجاد انگیزه و علاقه و فهم اهداف آموزشی را چگونه ارزیابی می کنید؟
- اگر فرصت دیگری برای تدریس همین موضوع داشته باشید چه کار متفاوتی انجام خواهید داد؟
- آیا طراحی آموزشی (سناریوی تدریس) خود را تغییر خواهید داد؟ چرا و چگونه؟
- در مورد جنبه های مختلف تدریس خود (فعالیت ها، گروه بندی دانش آموزان، مواد و رسانه های آموزشی) توضیح دهید. این موارد تا چه حد در تعمیق آموزش و یادگیری دانش آموزان موثر بوده اند؟
- آیا موضوع دیگری هست که دوست داشته باشید در مورد آن گفتگو کنیم؟

◀ ۶) ارزیابی و بازاندیشی در کل فرایند نظارت

- تا چه اندازه در هدایت گفتگوها موفق بوده اید؟
- آیا مراحل و شیوه جمع آوری اطلاعات ما منطقی است و با مسائل و مطالبات معلم همخوانی دارد؟
- آیا معلم به درک بهتری از نقاط قوت کارش در پایان چرخه رسیده است؟
- به عنوان ناظر در پایان چرخه چه چیزی آموخته اید؟
- در مورد رفتار نظارتی خود چه آموخته اید؟
- چگونه می توانید این چرخ نظارتی را در آینده بهتر انجام دهید؟

نظارت و راهنمایی آموزشی بالینی

← رفتارهای نظارت و راهنمایی آموزشی در مشاهده کلاسی معلمان

(۱) رویکرد کنترل دستوری:

- راهنمای آموزشی تحلیل خود از مشاهده کلاسی را به معلم ارائه می کند. اهدافی را برایش وضع می نماید و به او می گوید که باید فعالیتها و اقداماتی را انجام دهد.
- مراحل: تشخیص و بیان مشکل، مشخص کردن مشکل معلم با کمک خودش، شنیدن نظرات معلم، حل مسأله، هدایت معلم، بررسی واکنش معلم، خرد کردن فعالیتهایی که معلم باید انجام دهد و در نهایت بررسی و پیگیری پیشرفت طرح درس.

نظارت و راهنمایی آموزشی بالینی

← چه زمانی از رویکرد کنترل دستوری استفاده کنیم؟

- (۱) وقتی که معلمان تجربه کافی ندارند و در سطوح رشدی بسیار پایینی عمل می‌کنند.
- (۲) وقتی معلمان در مورد موضوعی که راهنمای آموزشی برای آن اهمیتی حیاتی قائل است، آگاهی و دانش کافی ندارند یا تمایل ندارند روی آن کار کنند.
- (۳) وقتی که معلمان در اجرای تصمیمات اتخاذ شده هیچگونه دخالتی ندارند و یا در قبال اجرای آن‌ها مسئول و پاسخگو نیستند؛ در حالی که راهنمای آموزشی در اجرای تصمیمات دخیل است و در قبال آن‌ها مسئولیت تام دارد.
- (۴) وقتی که راهنمای آموزشی نسبت به حل مسأله یا موضوع مطرح شده تعهد دارد، ولی معلم تعهدی ندارد. یا وقتی که معلمان ترجیح می‌دهند راهنمای آموزشی تصمیمات را اتخاذ کند.
- (۵) در مواقع اضطراری، وقتی که راهنمای آموزشی برای ملاقات با معلمان وقت ندارد.
- (۶) در مواقعی که معلم طی چند بار نظارت عملکرد قابل قبولی نداشته باشد.

نظارت و راهنمایی آموزشی بالینی

۲) رویکرد اطلاعاتی دستوری:

راهنمای آموزشی یک منبع اطلاعاتی است و راه‌حل‌ها مختلف عملی را به معلم پیشنهاد می‌کند و او می‌تواند از میان راه‌حل‌ها یکی را انتخاب کند.

□ مراحل: شناسایی و تعیین هدف، توضیح خواستن از معلم برای روشن شدن هدف، درک نظر معلم، حل مشکل، هدایت، درخواست از معلم برای گرفتن اطلاعات در مورد راه‌حل‌ها، انتخاب راه‌حل نهایی، درخواست از معلم برای انتخاب راه‌حل‌ها، جزء به جزء کردن اقداماتی که باید انجام شود و در نهایت بررسی نهایی برنامه.

نظارت و راهنمایی آموزشی بالینی

← چه زمانی از رویکرد اطلاعاتی دستوری استفاده کنیم؟

- ۱) زمانی که معلم در سطوح رشدی نسبتاً پایینی عمل می‌کند.
- ۲) زمانی که معلم دانش لازم را در مورد موضوعی ندارد، ولی راهنمای آموزشی آن دانش را دارد.
- ۳) زمانی که معلم احساس سردرگمی یا بی‌تجربگی می‌کند یا در مورد آنچه باید انجام دهد دچار تردید است و نظر خاصی ندارد.
- ۴) زمانی که راهنمای آموزشی علاقه‌مند است که مسئولیت آنچه را معلم می‌خواهد انجام دهد یا به آزمایش بگذارد بر عهده گیرد.
- ۵) زمانی که معلم معتقد است راهنمای آموزشی اعتبار، درایت و تجربه لازم را دارد و می‌داند از چه چیزی با او صحبت می‌کند.
- ۶) زمانی که وقت محدود است، فشارها و مشکلات مشخص هستند و اتخاذ اقدامات سریع ضروری است.

نظارت و راهنمایی آموزشی بالینی

۳ (←) رویکرد مشارکتی

راهنمای آموزشی علاقه‌مند است مسأله‌ای را به طور مشترک و با همکاری متقابل با معلم حل کند و معلم را تشویق می‌کند تا نظراتش را در مورد آن مسأله یا مشکل بیان کند و در عین حال صادقانه و به طور صریح و روشن عقاید خودش را نیز بیان می‌کند. «هر دو مسولیت یکسانی در امر نظارت دارند.»

□ مراحل: مشخص کردن مشکل از دید معلم، سعی در درک دیدگاه‌ها و ادراکات معلم، تصدیق ادراک معلم

از مسأله، ارائه نظر راهنمای آموزشی در مورد مشکل، تصریح و تأیید درک معلم در مورد ادراک راهنمای

آموزشی از مسأله، حل مسأله، تشویق به پذیرش تعارض در نظرات و عقاید یکدیگر، یافتن راه‌حل قابل

قبول و در نهایت توافق در مورد جزئیات برنامه

نظارت و راهنمایی آموزشی بالینی

← چه زمانی از رویکرد مشارکتی استفاده کنیم؟

- ۱) زمانی که معلم در سطوح رشدی متوسطی عمل می کند.
- ۲) زمانی که معلم و راهنمای آموزشی به طور تقریباً یکسانی در موضوع یا مسأله مورد نظر تخصص دارند. یعنی راهنمای آموزشی بخشی از مشکل را می شناسد و معلم بخش دیگر آن را.
- ۳) زمانی که معلم و راهنمای آموزشی هر دو در اجرای تصمیم دخالت دارند و باید در قبال نتایج پاسخگو باشند.
- ۴) زمانی که معلم و راهنما هر دو در قبال حل مسأله متعهد هستند.

نظارت و راهنمایی آموزشی بالینی

④ رویکرد غیردستوری:

راهنمای آموزشی تشخیص می دهد معلم توانایی تفکر در مورد کارش را به بهترین وجه دارد و خواستار آزادی عمل در مورد وظایفش است، وظیفه او صرفاً کمک به معلم در انجام دادن آن وظایف است.

□ مراحل: گوش کردن و توجه به اظهارات مقدماتی معلم، انتقال درک راهنمای آموزشی از مسأله مقدماتی مطرح شده، تحقیق برای شناخت بیشتر مشکل یا کسب اطلاعات بیشتر در مورد آن، تشویق معلم به بازگو کردن مشکلات (شناخت مشکلات واقعی معلم)، تفسیر پیوسته از درک پیام معلم، حل مسأله، بررسی نتایج اقدامات گوناگون به وسیله معلم، تعهد معلم نسبت به اجرای تصمیم، تعیین زمان و معیار برای عمل یا اقدام مورد نظر به وسیله معلم و در نهایت بازگویی برنامه معلم به وسیله راهنمای آموزشی.

نظارت و راهنمایی آموزشی بالینی

← چه زمانی از رویکرد غیر دستوری استفاده کنیم؟

- ۱) وقتی که معلم در سطوح بالایی از رشد حرفه‌ای عمل می‌کند.
- ۲) زمانی که دانش و تخصص معلم در مورد موضوع از دانش و تخصص راهنمای آموزشی بیشتر است.
- ۳) زمانی که معلم در قبال اجرای تصمیماتش مسئولیت تام دارد؛
- ۴) در مربیگری هم‌تا یا در مورد معلمان خودراهبر و متفکر و از نظر حرفه‌ای پاسخگو.

اصول بنیادین نظارت و راهنمایی آموزشی

• ۱- عدم مداخله ناظر در کلاس درس

• ۲- محرمانه بودن اطلاعات مربوط به مهارت های تدریس معلم

• ۳- اولویت حقوق آموزشی دانش آموزان

• ۴- اصل نیاز همه معلمان به نظارت آموزشی

• ۵-

چالش های پیش روی نظارت آموزشی

سروزباشد
پیت